

สิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองต่อการมีส่วนร่วมกับผู้ประกอบการด้านสื่อมวลชน

The Right of Ethnic Groups and Indigenous Tribes Engage with Public Broadcasting Operator in Mass Media Communication

ปัทนันท์ สันติเมทนีดล

Patinan Santimaetanedol

อาจารย์ประจำสาขาวิชาวารสารศาสตร์คอนเวอร์เจนซ์ วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

ถนนพหลโยธิน ตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี 12000

Lecturer in Convergence Journalism Department, Faculty of Communication Arts, Rangsit University,

Phahonyothin Rd., Lak-hok, Phatumthanee, Thailand 12000

* Corresponding author, E-mail : patinan.s@rsu.ac.th

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ในการวิจัย 1. เพื่อศึกษาถึงหน้าที่ของสื่อมวลชนต่อการให้ความรู้ด้านการผลิตงานสื่อโทรทัศน์ แก่กลุ่มเครือข่ายผู้บริโภครวมกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง 2. เพื่อศึกษาถึงการรู้จักปกป้องสิทธิตนเองและการสร้างความเข้มแข็งต่อการรวมกลุ่มเครือข่ายผู้บริโภครวมกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง 3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมการรณรงค์การส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับผู้ประกอบการสื่อสารมวลชนของเครือข่ายผู้บริโภครวมกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง

ประเภทการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงบรรยายด้วยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากผู้แทนของชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง การเลือกตัวอย่างใช้วิธีแบบผสมผสานขั้นตอนที่ 1 ใช้ทฤษฎีความน่าจะเป็น โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม มีการแบ่งประชากรออกเป็นกลุ่มตามพื้นที่และกำหนดเลือกกลุ่มตัวอย่างชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง 4 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ ขั้นตอนที่ 2 และขั้นตอนที่ 3 การสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ทฤษฎีความน่าจะเป็น ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงและวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบการแนะนำจากบุคคลสู่บุคคล 60 คน

ผลการวิจัยพบว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากทั้ง 4 ภาค 20 จังหวัด 37 ชาติพันธุ์ จำนวน 60 คน นั้น ได้ 1. มีความรู้ด้านการผลิตงานสื่อโทรทัศน์และเข้าใจหน้าที่ของสื่อมากขึ้น 2. รับรู้และตระหนักถึงการปกป้องสิทธิตนเองมากขึ้น 3. มีความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มเครือข่ายผู้บริโภครวมกลุ่มมากขึ้น 4. เกิดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมรณรงค์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับผู้ประกอบการสื่อสารมวลชนมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: สำนักงานคณะกรรมการในกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ(กสทช.), กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง, การรู้เท่าทันสื่อ

Abstract

The objectives of research are: 1) to study the function of mass media in educating the production of television media to consumer affairs television network (ethnic groups and indigenous tribes). 2) To study the recognition of their own rights and strengthen the formation of consumer affairs television network (ethnic groups and indigenous tribes). 3). To study behavioral engagement in campaign promoting the participation between Public Broadcasting operator and consumer affairs television network (ethnic groups and indigenous tribes).

This research was conducted with descriptive analysis using qualitative data collection, gathering sample from representative of ethnic groups and indigenous tribes, and also using multi stage sampling (3-stage). First, using Cluster Sampling, population was divided by area in 4 regions (North, Center, North East, and South. Second and third, using Purposive Sampling and Snow ball sampling which is a non-probability sampling technique where existing study subjects recruit future subjects amongst their acquaintances, 60 samples were recruited consequently.

The results found that the sample from all 4 regions in 20 provinces featuring 37 tribes, total of 60 persons, have 1) greater knowledge in television media production and greater recognizing the function of mess media. 2) They are aware of and can protect their own rights. 3) The formation of consumer affairs television network (ethnic groups and indigenous tribes) was strengthen. 4) Behavioral engagement in campaign promoting the participation of Public Broadcasting operator was created.

Keyword: National Broadcasting and Telecommunication Commission (NBTC), Ethnic Groups and Indigenous Tribes, Media Literacy.

1. บทนำ

พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 มาตรา 30 บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองผู้บริโภคมิให้ถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ให้กสทช. มีหน้าที่ตรวจสอบการดำเนินการของผู้ประกอบกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม เพื่อมิให้มีการดำเนินการใด ๆ ในประการที่น่าจะเป็นการเอาเปรียบผู้บริโภค ...” ประกอบด้วยแผนแม่บท กิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2555–2559) ยุทธศาสตร์ที่ 5.3 ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์

กำหนดหลักการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคให้คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน มิให้ถูกละเมิดจากผู้ประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ในลักษณะที่เป็นเท็จ บิดเบือน ออกดี ไม่เป็นธรรม ครอบงำ หรือเป็นการเอาเปรียบเพื่อประโยชน์ทางการค้า โดยมุ่งเน้นการสร้างหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิทธิ มีกลไกในการรับเรื่องร้องเรียนที่สะดวก มีประสิทธิภาพ มีการแก้ไขปัญหาอย่างรวดเร็วและไม่เลือกปฏิบัติรวมทั้งส่งเสริมศักยภาพให้ประชาชนมีความตื่นตัว เข้มแข็ง รู้จักปกป้องตนเอง สามารถเข้าถึง เข้าใจ และใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ผ่านกระบวนการรู้เท่าทันสื่อและการณรงค์ทางสังคม

เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้บริโภคมิให้ถูกละเมิดเอาเปรียบจากผู้ประกอบกิจการกระจายเสียง

และกิจการโทรทัศน์ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ได้กำหนดแนวทางให้มี “การส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มสร้างความร่วมมือกับองค์กรภาคีภาคเอกชน และเครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยน สะท้อนความคิดเห็น รมรณรงค์ทางสังคม และกิจกรรมอื่นๆ ในการปกป้องตนเอง”

จากข้อมูลพบว่า กลุ่มชนเผ่า หรือกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หนึ่ง ๆ มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ มีวิถีการดำเนินชีวิตอยู่กับธรรมชาติและมีความสัมพันธ์กับชนกลุ่มอื่นในประเทศไทย มีกลุ่มชนเผ่ามากมายหลายกลุ่ม หลายเชื้อชาติ ที่เข้ามาอาศัยอยู่จากด้วยเหตุผลต่าง ๆ ทั้งสภาพทางเศรษฐกิจ การขาดแคลนพื้นที่ทำกิน ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่เข้ามาในสถานะของผู้อพยพ กลายเป็นคนชายขอบ หรือต่างด้าว หรือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่ขาดโอกาสในหลาย ๆ ด้าน ปัญหาสำคัญประการหนึ่งของกลุ่มชนเผ่า หรือกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยที่พบคือ ปัญหาด้านความมั่นคงของประเทศ การนำเสนอข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะสื่อวิทยุ-โทรทัศน์ เนื่องจากสื่อกระแสหลักมีจุดเน้นในเรื่องของธุรกิจ การบริโภคนิยม ความรุนแรง และสื่อที่เป็นแบบอย่างในพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมทั้งเรื่องเพศและการดำเนินชีวิต ประกอบกับมีการเผยแพร่ข้อมูลของกลุ่มชาติพันธุ์ในเชิงลบ เช่น ความไม่เข้าใจ ความสับสนและเป็นผู้แพ้เชื่อ การล้อเลียนด้านภาษาและวัฒนธรรม เป็นต้นและในทางกลับกันกลุ่มชาติพันธุ์มักจะไม่ค่อยได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ จากสื่อแขนงต่างๆ และไม่มีโอกาสที่จะเผยแพร่ข้อมูลที่สะท้อนสภาพชีวิต ปัญหา และความต้องการของตนเองที่ส่งถึงสังคม หรือการเข้าไม่ถึงบริการสาธารณะด้านต่าง อย่างไรก็ตามบุคคลเหล่านี้ ก็ควรได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และความเสมอภาคในฐานะประชาชนหรือผู้บริโภคด้วยเช่นกัน

ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและแผนแม่บทดังกล่าว จึงมีแนวทางส่งเสริมความเข้มแข็งของผู้บริโภคในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ (กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่า) เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ความเข้าใจในสังคม ทั้งการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดข้อมูลของตนเองผ่านสื่อสร้างสรรค์ในรูปแบบต่างๆ ป้องกันการนำเสนอข่าวที่เป็นการสร้างอคติทางเชื้อชาติ เพื่อให้สื่อมวลชนทำหน้าที่อย่างปราศจากอคติ สร้างความความเข้าใจที่ถูกต้องแก่สาธารณะ และร่วมกันสร้างสังคมที่เท่าเทียมปราศจากการเลือกปฏิบัติ และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขบนความแตกต่าง การนับถือกันและกันในฐานะเพื่อนมนุษย์

จากการศึกษาวิจัยในปี 2557 เรื่อง การรับรู้ของชาติพันธุ์ต่อการคุ้มครองผู้บริโภคกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองมีข้อเรียกร้อง ต้องการให้สื่อทำหน้าที่เสนอข่าวแบบเป็นกลางไม่บิดเบือนเสนอข้อเท็จจริงให้มากที่สุด พร้อมทั้ง มีความซื่อสัตย์บริสุทธิ์ยุติธรรมไว้ซึ่งอคติต่างๆ มีจรรยาบรรณและจริยธรรมให้มากที่สุด รวมทั้ง การคำนึงถึงข้อหาผิดเขียนจากภาคประชาชนแล้วจักได้นำไปแก้ไขตามความต้องการโดยเร็วที่สุดและขอให้มีการเสนอข่าวเกี่ยวกับชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองให้มากขึ้นด้วย ซึ่งในปัจจุบันแทบไม่ได้รับการเหลียวแลหรือเสนอข่าวเลย

การวิจัยยังพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง ชื่นชมสื่อ จาก ความเที่ยงตรง ชัดเจน และรวดเร็ว ในนำเสนอข่าวหรือจัดรายการสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (TPBS) และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ในรูปแบบการนำเสนอข่าวชาวบ้าน และมีสถานีประชาชน ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง ได้มีโอกาสรับรู้ข้อมูลที่ถูกต้องต่อ สังคมมาอย่างต่อเนื่องในบ้างครั้งการนำเสนอข่าว การพยากรณ์อากาศ ละคร

รายการโทรทัศน์อื่นๆ ที่มีพื้นที่ในการใช้ภาษาถิ่นร่วมด้วยก่อให้เกิดความประทับใจ

รวมทั้ง การเน้นที่ปัญหาของชาวบ้าน หรือประเด็นทางสังคมที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้านเป็นสิ่งสำคัญ และการสะท้อนการต่อสู้กับระบบนายทุนที่เข้ามาคุกคามแหล่งทำกิน ในชุมชน เป็นสื่อที่มีพื้นที่สะท้อนปัญหาของชุมชนเพื่อยกระดับปัญหาชุมชนให้กลายเป็นประเด็นสาธารณะเรียกร้องการเข้ามาช่วยเหลือของภาครัฐได้ (พิมพ์ฉวีรุชยา สัจจา ศิลป์และคณะ, 2558)

ทั้งนี้ กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองเป็นผู้บริโภคในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ที่มีความหลากหลาย มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม มีวิถีการดำเนินชีวิตอยู่กับธรรมชาติและมีความสัมพันธ์กับชนกลุ่มอื่นในประเทศไทย ซึ่งบางกลุ่มมีข้อจำกัดทั้งทางด้านการอยู่อาศัย สภาพทางเศรษฐกิจ อาชีพ การศึกษา สถานะทางสังคม ฯลฯ อย่างไรก็ตาม กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองเป็นผู้บริโภคในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ ที่มีความต้องการข้อมูลข่าวสารเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งจากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองไม่ได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์จากกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์เท่าที่ควร และไม่มีโอกาสที่จะเผยแพร่ข้อมูลที่สะท้อนสภาพชีวิต ปัญหา และความต้องการของตนเองสื่อสารถึงสังคมหรือการเข้าไม่ถึงบริการสาธารณะด้านต่าง ๆ และสื่อที่เป็นแบบอย่างในพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมทั้งเรื่องเพศและการดำเนินชีวิต ประกอบกับมีการเผยแพร่ข้อมูลของกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองในเชิงลบ การล้อเลียน ละเมิด และการตีความวัฒนธรรมด้วยความไม่เข้าใจ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม บุคคลเหล่านี้ก็ควรได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพและความเสมอภาคในฐานะประชาชนหรือผู้บริโภคด้วยเช่นกัน

ดังนั้น ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของการรับรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองกับผู้ประกอบการสื่อสารมวลชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจกันมากยิ่งขึ้น จึงให้ความสนใจและดำเนินการวิจัยเรื่องสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองต่อการมีส่วนร่วมกับผู้ประกอบการสื่อสารมวลชน

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาถึงหน้าที่ของสื่อมวลชนต่อการให้ความรู้ด้านการผลิตงานสื่อโทรทัศน์แก่กลุ่มเครือข่ายผู้บริโภคสื่อกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองของ กสทช.และวิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
2. เพื่อศึกษาถึงการรู้จักปกป้องสิทธิตนเองและการสร้างความเข้มแข็งต่อการรวมกลุ่มเครือข่ายผู้บริโภคสื่อกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองของ กสทช.และวิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมการณรงค์การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการสื่อสารมวลชนของเครือข่ายผู้บริโภคสื่อกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองของ กสทช.และวิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

3. ระเบียบวิธีการวิจัย

3.1 ประเภทการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Description Research) ด้วยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากผู้แทนของชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง ทั้ง 4 ภาค 20 จังหวัด 37 ชาติพันธุ์ จำนวน 60 คน

3.2 จากนั้นใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง การสุ่มตัวอย่างแบบผสมผสาน (Multi-Stage Sampling) ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีความน่าจะเป็น (Random Sampling) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster หรือ Area

Random Sampling) ซึ่งผู้วิจัยใช้การแบ่งประชากรออกเป็นกลุ่มตามพื้นที่และกำหนดเลือกกลุ่มตัวอย่างชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง 4 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ ดังนี้

- ผู้แทนภาคเหนือ จำนวน 24 คน 8 จังหวัด : เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน พะเยา ลำพูน กำแพงเพชร นครสวรรค์ อุทัยธานี จำนวน 15 กลุ่ม ดังนี้.- 1) ปกาเกอญอ(กะเหรี่ยง) 2) ไทจีน 3) ไทใหญ่ (ไตใหญ่) 4) ไทโพล่ง 5) ไทยอง 6) ไทขวน 7) ไทหยา (ไตหยา) 8) ไทลื้อ (ไตลื้อ) 9) ม้ง 10) ลานู 11) ลาวกา 12) ลาวครั่ง 13) ลาวเงี้ยว 14) ลีซู 15) ลีวะ

- ผู้แทนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 15 คน 5 จังหวัด : สกลนคร นครพนม อุดรธานี ชัยภูมิ สุรินทร์ จำนวน 10 กลุ่ม ดังนี้.- 1) กะเลิง 2) กูย 3) โซ่ทะวี่ง 4) ฉ้อ 5) ฉ้อสุร 6) ไทพวน 7) ภูไท 8) โย้ย 9) โส้ 10) แสก

- ผู้แทนภาคกลาง จำนวน 6 คน 4 จังหวัด : กรุงเทพมหานคร นนทบุรี สุพรรณบุรี เพชรบุรี จำนวน 7 กลุ่ม ดังนี้.- 1) กะเหรี่ยง 2) มอญ 3) ลาวเงี้ยว 4) ลาวเวียง 5) ไททรงดำ 6) ไทเวียด 7) ไทโยนก

- ผู้แทนภาคใต้ จำนวน 15 คน 3 จังหวัด : พังงา ภูเก็ต นครศรีธรรมราช จำนวน 5 กลุ่ม ดังนี้.- 1) มอแกน 2) มอแกลน 3) มุสลิม 4) มาลาโย 5) อูรักลาไวย์

จากนั้น ผู้วิจัยจะใช้ขั้นตอนที่ 2 คือ การสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ทฤษฎีความน่าจะเป็น (Non-Random Sampling) ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และขั้นตอนที่ 3 การสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ทฤษฎีความน่าจะเป็น (Non-Random Sampling) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบการแนะนำจากบุคคลสู่บุคคล (Snowball Sampling) โดยให้คณะทำงานเครือข่ายผู้บริโภคร่วมชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองเชิญผู้นำมาร่วมแสดงความคิดเห็นตามวัตถุประสงค์ จำนวน 60 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

กำหนดการการวิจัยเชิงบรรยายด้วยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ แบ่งกลุ่มละ 8-12 คน จำนวน 5 กลุ่ม ละให้ครบจำนวนทั้ง 4 ภาค โดยผ่านกิจกรรม/สัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสื่อ/การศึกษาทางด้านสื่อ การจัดทำคู่มือการนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยกำหนดให้ผู้เชี่ยวชาญ ถ่ายทอดประเด็นต่าง ๆ โดยวิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูล (key informants) ด้วยการเชิญวิทยากรที่มีองค์ความรู้ จำนวน 4 คน ประกอบด้วย

1. นางสาวสุกัญญา กลางณรงค์ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ(กสทช.)
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ ประธานบอร์ด “องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย”
3. อาจารย์อนุสรณ์ ศรีแก้ว คณบดี วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
4. นายแพทย์นรินทร์ พิทักษ์วัชร คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิมพ์ฉวีชญา สัจจาศิลป์ หัวหน้าโครงการส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มเครือข่ายผู้บริโภคร่วมชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง ในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์และอาจารย์วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

โดยกำหนดกรอบเครื่องมือในการเปิดประเด็นสนทนา ดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ของสื่อมวลชน
2. กิจกรรมรณรงค์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับผู้ประกอบการด้านสื่อมวลชน
3. วิธีการสร้างความเข้มแข็งการรวมกลุ่มเครือข่ายชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง

4. แนวทางการรู้จักปกป้องสิทธิของกลุ่ม
เครือข่ายชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง

5. พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของกลุ่มเครือข่าย
ชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง

จากนั้น กลุ่มตัวอย่างจะร่วมกันถ่ายทอด
บทเรียน โดยผู้วิจัยทำหน้าที่บันทึกข้อมูลและแจก
แบบสอบถามเป็นคำถามปลายเปิด จำนวน 5 ข้อ ดังนี้

1. สื่อมวลชนมีหน้าที่ในการให้ความรู้ด้าน
สื่อโทรทัศน์แก่กลุ่มเครือข่ายผู้บริโภครหัสชาติพันธุ์
และชนเผ่าพื้นเมืองอย่างไร

2. กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองรู้จัก
ปกป้องสิทธิของตนเองอย่างไร

3. กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองมีวิธีสร้าง
ความเข้มแข็งต่อการรวมกลุ่มเครือข่ายผู้บริโภครหัสชาติ
อย่างไร

4. กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองมี
พฤติกรรมการมีส่วนร่วมอย่างไร

5. กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองมีส่วน
ร่วมต่อกิจกรรมการรณรงค์ของสำนักงานกสทช.
นักวิชาการและผู้ประกอบการสื่อมวลชน

4. ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่องสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์
และชนเผ่าพื้นเมืองต่อการมีส่วนร่วมกับผู้ประกอบการ
สื่อมวลชน พบว่า

1. กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองมีความรู้
ด้านการผลิตงานสื่อโทรทัศน์และเข้าใจหน้าที่ของสื่อ
มากขึ้น

2. กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองรับรู้และ
ตระหนักถึงการปกป้องสิทธิของตนเองมากขึ้น

3. กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองมีความ
เข้มแข็งในการรวมกลุ่มเครือข่ายผู้บริโภครหัสชาติมากขึ้น

4. กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองเกิด
พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมรณรงค์ส่งเสริม
การมีส่วนร่วมกับผู้ประกอบการสื่อมวลชนมากยิ่งขึ้น

5. อภิปรายผล

1. กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองมีความรู้
ด้านการผลิตงานสื่อโทรทัศน์และเข้าใจหน้าที่ของสื่อ
มากขึ้น

จากการศึกษา ดูงานและเข้าเยี่ยมชม
กระบวนการผลิตสื่อจากสถานที่จริง เช่น ห้อง
บันทึกภาพ เทคนิคการถ่าย การจัดรายการข่าว ฯลฯ
ทั้งนี้ หากให้ออกาสตัวแทนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เข้า
ร่วมฝึกหรืออบรมการเป็นนักข่าวหรือพิธีกร ก็สามารถ
นำไปใช้ในพื้นที่ยุติได้ ซึ่งสื่อมวลชนควรต้องยอมรับ
หลักสิทธิมนุษยชนต่อกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่า
พื้นเมืองด้วย

สอดคล้องกับผลการวิจัยของบัณฑิต ภิญญ
วัฒน์ชีพ พบว่านักข่าวส่วนใหญ่มีการสื่อสารเพื่อปรับ
ทัศนคติของคนใน เพื่อกระตุ้นเตือนการทำงานของ
ภาครัฐ, เรียกร้องให้ทุกฝ่ายเห็นความสำคัญ และหาทาง
ออกของปัญหาาร่วมกันของเครือข่าย รูปแบบเครือข่าย
นักข่าวเป็นเครือข่ายที่ถูกพัฒนาต่อจากเครือข่ายการ
ทำงานในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้สามารถสื่อสารได้ใน
วงกว้าง เกิดความไว้วางใจของแหล่งข่าวที่มีต่อนักข่าว
ในการร่วมมือแก้ไขปัญหา การปรับเปลี่ยนบทบาท
ของนักข่าว คือ นักข่าวควรต้องคำนึงถึงคนด้อยโอกาส
ในสังคม ไม่ใช่เฉพาะคนดัง, คำนึงถึงความเป็นจริง
มากกว่าความเป็นกลาง, ควรลงพื้นที่เพื่อลงไปสัมผัส
กับวิถีชีวิตเพื่อสร้างความเข้าใจ, คำนึงถึงความจำเป็น
ของการมีพื้นฐานความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน (บัณฑิต
ภิญญวัฒน์ชีพ, 2548)

2. กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองรับรู้และ
ตระหนักถึงการปกป้องสิทธิของตนเอง โดยการเชื่อมโยง

การรวมกลุ่มกิจกรรมคุ้มครองผู้บริโภคและพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อและการส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง รวมถึง ได้รู้จักหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับหลักการขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิสื่อดิจิทัลกับผลการวิจัยของทัศนีย์ วีระกันต์ พบว่า การสร้างความตระหนักในสิทธิและเป็นช่องทางหนึ่งสำหรับผู้บริโภคในการพิทักษ์สิทธิของตนเอง การกระตุ้น ให้เกิดการรวมกลุ่มของผู้บริโภคที่เดือดร้อนในปัญหาเดียวกัน กำหนด ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีที่ก่อให้เกิดการทำงานกับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสมากขึ้น สร้างจิตสำนึกในการพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคโดยส่วนรวม ให้ความรู้แก่ผู้บริโภค ตระหนักในสิทธิและกระบวนการ พิทักษ์สิทธิของคนในสังคมไทย (ทัศนีย์ วีระกันต์, 2540) และพบว่า สิทธิชุมชนในการจัดการระดับเข้มข้น เป็นสิทธิที่ใช้อ้างถึงการจัดการทรัพยากรที่ยึดโยงกับหน่วยพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติ และจารีตประเพณี (สุภาวดี แก้วประดับ, 2546)

3. กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองมีความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มเครือข่ายผู้บริโภคสื่อโดยนำความรู้และประสบการณ์จริง สะท้อนความคิดเห็นรณรงค์ทางสังคม เพื่อการเชื่อมโยงไปยังกรมมีส่วนร่วมระดับชาติ ด้วยการแสดงความต้องการสร้างสื่อชุมชนวิทยุชุมชน ทีวีชุมชน

จากงานวิจัยของรุจิรา สุภาษาพบว่าสื่อที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมในการสร้างสื่อได้ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการผลิตสื่อเลือกใช้สื่อทั้ง 4 ประเภท คือ สื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจ สื่อมวลชนและสื่อประเพณี แต่จะมีการใช้สื่อบุคคลและสื่อเฉพาะกิจมากที่สุด รองลงมาได้แก่ สื่อมวลชนและสื่อประเพณี ซึ่งปัจจัยในการเลือกใช้สื่อก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านองค์กร,ด้านสาร, ด้านสื่อ และด้านผู้รับสาร การเข้าร่วมของประชาชนในกระบวนการสร้างสื่อประกอบด้วย 3 ระดับการเข้าร่วมคือระดับผู้รับสาร

ระดับผู้ผลิต และระดับผู้วางแผน ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่ามีการเข้าร่วมระดับผู้รับสารมากที่สุด ในรูปแบบของการแสดงความคิดเห็นมากที่สุด ส่วนการเข้าร่วมระดับผู้ผลิตกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมในขั้นตอนก่อนการผลิตมากที่สุด ในบทบาทของการเป็นผู้ให้ข้อมูลและการช่วยกำหนดประเด็นการนำเสนอ ส่วนของขั้นตอนการผลิต ประชาชนได้เข้าร่วมเป็นนักแสดงหรือเป็นผู้ใช้สื่อและใน ส่วนของขั้นตอนหลังการผลิต ประชาชนมีส่วนร่วมเฉพาะการประเมินผลและการช่วยนำสื่อไปเผยแพร่เท่านั้น(รุจิรา สุภาษา, 2542)

และจากผลงานวิจัยของ พิมล แสงสว่างพบว่า นโยบายรวมพวก มุ่งเน้นให้ประชากรชาวเขาเป็นคนไทยที่มี คุณภาพ สามารถพึ่งตนเองได้ เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์หลัก ของการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีเป้าหมายที่จะค้นหาคำตอบให้กับการพัฒนาชาวเขาตาม นโยบายรวมพวกว่า ในการดำเนินงานของหน่วยงานหลักที่กำหนด ไว้ตามนโยบายดังกล่าว นั้น มีลักษณะการพัฒนาเป็นรูปธรรม เจริญนุรักษ์ที่เหมาะสมกับสภาพสังคมจารีตของชาวเขา ตำแหน่ง ชนชั้นนำตามจารีตชาวเขาที่ได้ทำการวิเคราะห์ความเห็นนั้น มีอยู่ 4 ตำแหน่ง คือ กลุ่มผู้อาวุโส กลุ่มหมอบี หมอคาถา หมอยาสมุนไพร กลุ่มผู้นำประกอบพิธีกรรมและกลุ่มหัวหน้า หมู่บ้านที่ไม่ได้รับการแต่งตั้งเป็นทางการ (พิมล แสงสว่าง, 2536)

4. กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองเกิดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมรณรงค์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับผู้ประกอบการสื่อสารมวลชน โดยการศึกษาและดูงานสถานีโทรทัศน์ทั้งสามแห่ง ได้แก่ สถานีโทรทัศน์ Thai PBS สถานีโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 7 และอาร์เอสยู วิสโดม ทีวี

จากงานวิจัยของสันติ จิยะพันธ์ ยังพบว่ารัฐมีแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับศักยภาพของรัฐและภาคธุรกิจเอกชน ในการเป็นส่วนนำในการพัฒนาเศรษฐกิจ

สังคมเหนือภาคประชาชนและชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังมองว่า การดำเนินนโยบายการพัฒนาและการแบ่งสรรทรัพยากรเป็นเรื่องที่อยู่นอกเหนือปัจจัยทางการเมือง รัฐจึงมองว่าสิทธิของประชาชนควรอยู่ภายใต้ขอบเขตการควบคุมของรัฐ มิให้ขัดขวางเป็นอุปสรรคต่อแผนนโยบายของรัฐ ส่วนภาคสังคมเห็นว่า ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นมีศักยภาพและภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับการพัฒนาและจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นสิทธิของประชาชนและชุมชนท้องถิ่น (สันติจิยะพันธ์, 2538)

6. บทสรุป

การวิจัยเรื่องสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองต่อการมีส่วนร่วมกับผู้ประกอบการสื่อสารมวลชน ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงหน้าที่ของสื่อมวลชนต่อการให้ความรู้ด้านการผลิตงานสื่อโทรทัศน์ การรู้จักปกป้องสิทธิตนเองและการสร้างความเข้มแข็งและศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมการณรงค์การส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับผู้ประกอบการสื่อสารมวลชนของเครือข่ายผู้บริโภคกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง ซึ่งสามารถสรุปรายละเอียดการวิจัยได้ ดังนี้

1. การที่ได้เข้าไปเยี่ยมชมสถานีวิทยุโทรทัศน์ต่าง ๆ ทำให้มีโอกาสในการได้เข้าถึงสื่อ การทำสื่อ การได้เห็นสถานที่ผลิตสื่อจริง ได้สัมผัสสถานที่จริง ได้เห็นระบบการทำงานของสื่อมืออาชีพจริงๆ ทำให้เข้าใจสื่อมากขึ้น แต่กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง มีความต้องการให้สื่อมีการผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ข่าวของกลุ่มตนเองมากกว่าที่เป็นอยู่ นอกจากนี้ ยังมีข้อสังเกตว่า คนทำสื่อ มีความเข้าใจที่จำกัดเกี่ยวกับเรื่องชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง เช่น เข้าไม่ถึง ห่างไกล ภาษา การสื่อสาร ฯลฯ จึงทำให้การนำเสนอไม่ตรงกับความเป็นจริง เกิดความเสียหายตามมาในหลายๆกรณี รวมทั้ง

ทุนเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สื่อไม่สามารถเป็นอิสระในการนำเสนอตามข้อเท็จจริงได้

2. การรวมตัวของกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง มีปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้อง คือ งบประมาณ แม้ในความเป็นจริง ทางกลุ่มๆก็ช่วยกันทำได้ โดยเริ่มจากชุมชนทำเองก่อนรวมคนที่หลากหลายช่วยกันคิดจากกิจกรรมหรือแผนงานที่จะทำหรือวิธีการที่จะได้มาของทุน พิจารณาความเป็นไปได้จากหน่วยรัฐ เช่น กองทุนพัฒนาของกสทช. กองทุนสื่อปลอดภัยฯ ชุมชนเองก็สามารถหาเงินได้ด้วยตัวเอง ซึ่งแม้จะกระเช่นนี้แต่ก็ยังมีข้อจำกัดหลายประการ จึงทำให้ขาดความต่อเนื่องของโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ

3. การจัดตั้งและการคงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง การจัดการเป็นหัวใจสำคัญ การพึ่งตนเองด้วยความมุ่งมั่นจะทำให้ความต้องการรวมกลุ่มเกิดผลทางรูปธรรมได้อย่างแท้จริง

7. กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยรังสิต, อาจารย์อนุสรณ์ ศรีแก้ว คณบดีวิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิตและนางสาวสุกัญญา กลางณรงค์ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ที่กรุณาอนุมัติโครงการฯ ขอขอบคุณ ดร.ตรี บุญเจือ ผู้อำนวยการส่วนสำนักคุ้มครองผู้บริโภคและนางราตรี จุลศิริ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการระดับสูง สำนักคุ้มครองผู้บริโภค ในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์(บส.) ที่ให้แนวความคิดกับรูปแบบการจัดกิจกรรมและเป็นวิทยากรบรรยาย นอกจากนี้ ต้องขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ ประธานกรรมการนโยบายองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, นายแพทย์นรินทร์ พิทักษ์วัชรระ คณะกรรมการสิทธิ

มนุษยชนแห่งชาติ, อาจารย์อนุสรณ์ ศรีแก้ว คณบดี
วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิตและผู้ช่วย
ศาสตราจารย์ พิมพ์รัฐชา สัจจาศิลป์ หัวหน้าโครงการ
ส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มเครือข่ายผู้บริโภครวม
กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง ในกิจการกระจาย
เสียงและกิจการโทรทัศน์และอาจารย์ประจำ วิทยาลัย
นิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ที่กรุณาเป็นวิทยากร
บรรยายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ขอขอบคุณ
สถานีโทรทัศน์ ทั้ง 3 ช่อง อันได้แก่ ไทยพีบีเอส, ช่อง 7
และอาร์เอสยู วิสโดม ที่กรุณาอนุญาตให้กลุ่มชาติพันธุ์
ได้มีโอกาสเข้าศึกษาและดูงานกระบวนการผลิต
รายการโทรทัศน์อย่างใกล้ชิดและเป็นกันเองอย่างยิ่ง
ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณ์ ทองเลิศ รอง
คณบดีฝ่ายบริหาร วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ และผู้ช่วย
ศาสตราจารย์ ดร.ฉลองรัฐ เมธอมลย์ชลมารค รอง
คณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา วิทยาลัยนิเทศศาสตร์ เป็น
อย่างสูง สุดท้ายคณะกรรมการเครือข่ายผู้บริโภครวม
ชาติพันธุ์ ทั้ง 4 ภาค ดำเนินงานประสานงานให้สมาชิก
กลุ่มชาติพันธุ์ ได้มีโอกาสเข้าร่วมการสัมมนาเชิง
ปฏิบัติการและศึกษาดูงานจากสถานที่จริงและได้รับ
ความสำเร็จลุล่วงด้วยดี

8. เอกสารอ้างอิง

บัณฑิต ภิญญวัฒน์ชีพ. (2548). นักข่าว กับบทบาท
ขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ กรณีบุคคลไร้
สัญชาติ. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, คณะนิเทศ
ศาสตร์(วารสารสนเทศ) จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
ทัศนีย์ วีระกันต์. (2540). การดำเนินการคุ้มครอง
ผู้บริโภค : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์รับเรื่องราว
ร้องทุกข์ มูลนิธิเพื่อผู้บริโภค. วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต, พัฒนาชุมชน (พัฒนาชุมชน)
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ยอดชาย ไวยเนตร. (2546). ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้และ
ความคิดเห็นต่อนโยบายของรัฐในการแก้ไข
ปัญหาที่ทำกินของชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยงใน
พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยผาเมือง
จังหวัดลำพูน. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต,
วิทยาศาสตร์(การบริหารทรัพยากรป่าไม้)
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พิมล แสงสว่าง. (2536). นโยบายการรวมพวกชาวเขา
กับเอกลักษณ์ประจำเผ่า : ศึกษาเชิงวัฒนธรรม
ทางการเมือง. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต,
สังคมศาสตร์ (การเมืองการปกครอง)
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พิมพ์รัฐชา สัจจาศิลป์และคณะ. (2558) การรับรู้ของ
ชาติพันธุ์ต่อการคุ้มครองผู้บริโภค, การ
ประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต.
จุริรา สุภษา. (2542). การสร้างสื่อแบบมีส่วนร่วมเพื่อ
พัฒนาความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมขององค์กร
พัฒนาเอกชน. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, นิเทศ
ศาสตร์(การสื่อสารมวลชน) บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สันติ จิยะพันธ์. (2538). ความขัดแย้งในแนวคิดระหว่าง
รัฐกับสังคมในเรื่องสิทธิของประชาชนใน
การจัด การทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทย.
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, รัฐศาสตร์
(การปกครอง) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภาวดี แก้วประดับ. (2546). สิทธิชุมชนในการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการ
พัฒนาที่ยั่งยืน: จากจารีตปฏิบัติสู่การปฏิรูป
การเมืองไทย. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
, รัฐศาสตร์(การปกครอง) จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.